İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLERDE GÜNCEL ARAŞTIRMALAR

HAZİRAN 2022

EDİTÖRLER

DOÇ. DR. MUSTAFA METE

DR. ÖĞR. ÜYESİ AYTAÇ TOPTAŞ

DR. YAHYA KATI

gece kitaplığı

İmtiyaz Sahibi / Publisher • Yaşar Hız

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • Eda Altunel

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Gece Kitaplığı

Editörler / Editors • Doç. Dr. Mustafa Mete
Dr. Öğr. Üyesi Aytaç Toptaş
Dr. Yahya Katı

Birinci Basım / First Edition • © Haziran 2022

ISBN • 978-625-430-200-8

© copyright
Bu kitabın yayın hakkı Gece Kitaplığı'na aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

The right to publish this book belongs to Gece Kitaplığı. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Gece Kitaplığı / Gece Publishing
Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak Umit Apt. No: 22/A Çankaya / Ankara / TR
Telefon / Phone: +90 312 384 80 40
web: www.gecekitapligi.com
e-mail: gecekitapligi@gmail.com

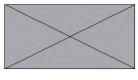

Baskı & Cilt / Printing & Volume
Sertifika / Certificate No: 47083

İktisadi ve İdari Bilimlerde Güncel Araştırmalar

Haziran 2022

EDİTÖRLER/EDITORS
Doç. Dr. Mustafa METE
Dr. Öğr. Üyesi Aytaç TOPTAŞ
Dr. Yahya KATI

İÇİNDEKİLER

Chapter / Bölüm 1

TÜRK SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

Ramazan BAŞ 1

Chapter / Bölüm 2

TÜRKİYE`DE YURT İÇİ TOPLAM TASARRUF VE YATIRIMLAR İLE DIŞ AÇIK VE BÜYÜME DENGELERİNİN SAYISAL ANALİZİ

Aslı Gül ÖNCEL 13

Chapter / Bölüm 3

İŞLETMELERDEKİ KRİZ YÖNETİMİ UYGULAMALARININ BDS 570 İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ STANDARDI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Seçkin GÖNEN, Özben YURTLU 25

Chapter / Bölüm 4

EKONOMİK BÜYÜME

Ahmet Semih UZUNDUMLU, Seval KURTOĞLU 47

Chapter / Bölüm 5

TURİZMDE GÜVENLİK ALGISININ DESTİNASYON İMAJI AÇISINDAN ÖNEMİ. YERLİ TURİSTLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Derya KUTLU, Esra AYDIN ÜNAL 61

Chapter / Bölüm 6

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE PSİKOLOJİK SERMAYENİN, PSİKOLOJİK İYİ OLUŞA ETKİSİ

Tuğba YAŞIN 93

Chapter / Bölüm 7
BANKACILIKTA 6 BÜYÜĞÜN PERFORMANS ANALİZİ: CRITIC TEMELLİ TODIM
Naci YILMAZ 113

Chapter / Bölüm 8
TÜRKİYE'DE PASİF İSTİHDAM POLİTİKALARI KAPSAMINDA İŞSİZLİK SİGORTASININ MEVZUAT ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ
Seçil GÜRÜN KARATEPE 127

Chapter / Bölüm 9
TÜRKİYE'DE MEVDUAT BANKALARININ KÂRLILIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN DİNAMİK PANEL VERİ ANALİZİ İLE İNCELENMESİ
Hakan YILDIRIM, Yasin KARADENİZ, Erol ŞİMŞEK 149

Chapter / Bölüm 10
İKİLİ SALP SÜRÜSÜ ALGORİTMASI İÇİN ZAMANLA DEĞİŞEN TRANSFER FONKSİYONLARININ KARŞILAŞTIRILMASI
Serkan TAŞTAN 163

Chapter / Bölüm 11
HAVAALANI ALTYAPI YATIRIMLARININ HAVACILIK EMNİYETİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
Eyup ATİOĞLU 179

Chapter / Bölüm 12
KAMU HARCAMALARI, GSYİH, REEL EFEKTİF DÖVİZ KURU VE NÜFUS ARASINDAKİ İLİŞKİNİN OECD ÜLKELERİ İÇİN PMG-ARDL PANEL VERİ ANALİZİ
Ali PETEK , Aycan AYGÜN 193

Chapter / Bölüm 13
BANKACILIK SEKTÖRÜNDE STRATEJİK YÖNETİM VE SWOT ANALİZİ: MERSİN BÖLGESİ ÖRNEĞİ
Mehmet BAĞLAR 209

Chapter / Bölüm 14
POLİTİK REKABETİN BÜTÇE HARCAMALARINA ETKİSİ
Selcen Çakır 217

Chapter / Bölüm 15
LOJİSTİK SEKTÖRÜNDE GÜNCEL DEĞİŞİMLER VE DEĞİŞİMİN AKTÖRLERİ
Bilgen AKMERMER 233

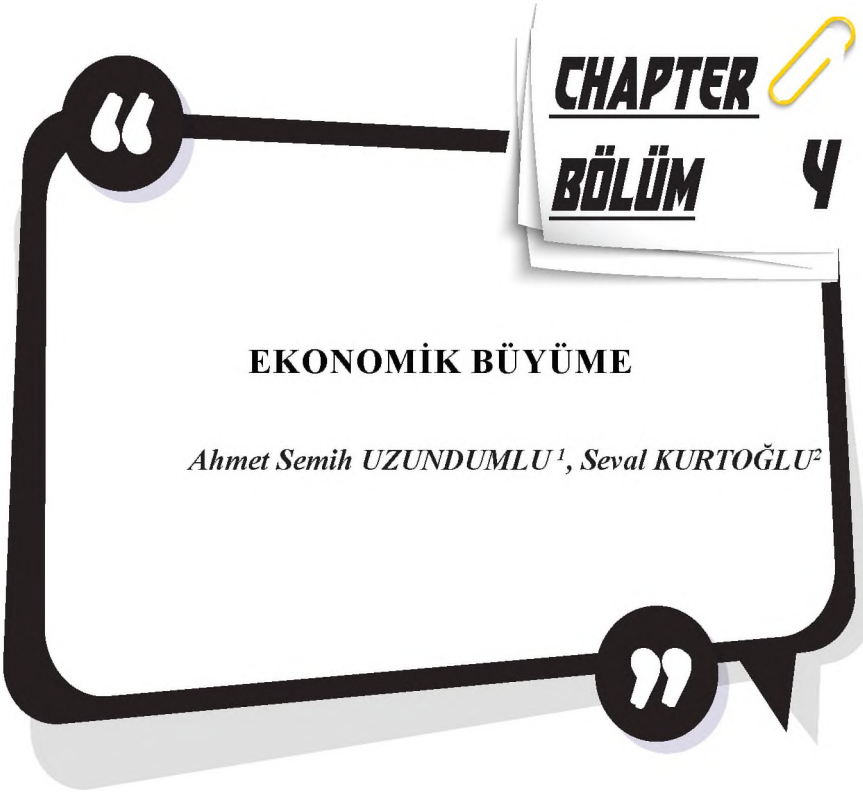
Chapter / Bölüm 16
TÜREV ARAÇ KULLANIMI VE FİRMA DEĞERİ İLİŞKİSİ: BIST İMALAT SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA
Emine KAYA, Ömer KAYA 251

Chapter / Bölüm 17
KNOW-HOW A İLİŞKİN TERMİNOLOJİK DEĞERLENDİRME İLE KNOW-HOW SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KNOW-HOW SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ
Aslı Tutucu 271

Chapter / Bölüm 18
FİNANSAL BAŞARISIZLIK RİSKİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER: BIST TEKSTİL, GİYİM EŞYASI VE DERİ SEKTÖRÜNDEKİ İŞLETMELER ÜZERİNE BİR İNCELEME
Aysel ÖZTÜRKÇÜ AKÇAY 317

Chapter / Bölüm 19
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK OLGUSU VE STRATEJİK YÖNETİM
Nurcan Hakan ÇIRAKLAR 343

Chapter / Bölüm 20
FİYAT ARTIŞ (ENFLASYON) VE AZALIŞLARI (DEFLASYON)
Ahmet Semih UZUNDUMLU, Seval KURTOĞLU 355

EKONOMİK BÜYÜME

Ahmet Semih UZUNDUMLU [1], Seval KURTOĞLU[2]

1 Doç. Dr. Ahmet Semih UZUNDUMLU, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum. asuzsemi@atauni.edu.tr.ORCID:0000-0001-9714-2053
2 Öğr. Gör. Seval KURTOĞLU, Bayburt Üniversitesi, Demirözü Meslek Yüksek Okulu, Veterinerlik Bölümü, Bayburt.sevalkurtoglu@bayburt.edu.trORCID:0000-0002-7098-2199

Ekonomik büyüme ölçümlerinde genel olarak Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) kullanılmakla birlikte ekonomik kalkınma düzeyini belirlemek içinde kullanılabilmektedir (Özsoy ve Tosunoğlu, 2017). Politika yapıcılar GSYH bazlı göstergeleri genelde ekonomilerinin barometresi ve ekonomik kalkınma politikalarının etkinliğinin bir göstergesi olarak kullanmışlardır. Ancak bir ülkenin sermaye stoklarındaki değişiklikleri hesaba katmayan yıllık gelir akışının bir ölçüsü olarak GSYH, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın uygun bir ölçüsü değildir (Polasky et al., 2015; Banerjee et al., 2021). GSYH, bir ülkenin bir yıl içinde ürettiği nihai (son) mal ve hizmetlerin, parasal karşılığı olarak tanımlanmaktadır (Çinko ve Balcı, 2022. Bu tanım içindeki kelimeler çok önemlidir. GSYH`da üretilen malların son hallerinin (buğdayın değeri değil, unun, bisküvinin) miktarının alınıp ve tek tek fiyatları ile çarpılıp daha sonra bunların toplanmasıyla bulunan değerdir. GSYH üretim, gelir ve harcamalar yöntemlerine göre nominal veya reel olarak hesaplanabilmektedir.

Üretim birimlerinde üretim faktörlerine yapılan ödemeler toplamı ile hesaplanan yöntem gelir yöntemi olup, bu hesaplama basit olarak arazi ve gayrimenkul sahiplerinin gelirleri (rant), emek gelirleri (ücret ve maaş), tasarruf ve sermaye sahiplerinin gelirleri (faiz), müteşebbis (ticaret, sanayi ve serbest meslek erbabı) gelirleri (kâr) olarak hesaplanırken, TÜİK (2022) gelir yönteminde kullanılan ana maddeler şu şekilde sıralamaktadır:

GSYH (Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla) = Tarım + Sanayi + İnşaat + Ticaret + Ulaştırma ve Haberleşme + Mali Kuruluşlar + Konut + Hizmetler Toplamı (Kamu ve Özel) + İthalat Vergisi + Sübvansiyonlar

GSYH'ya dâhil edilmeyen hususlar

GSYH bir ekonomide üretilen ürünlerin değerlerini en iyi ölçen tek ölçüdür. Ancak bu ölçü mükemmel değildir. GSYH içinde bazı unsurlar göz ardı edilmektedir. Eğer biz GSYH`yı ekonomik refahın ölçüsü olarak yorumlamak istersek göz ardı edilen unsurlara da dikkat etmeliyiz.

1. Piyasada yer almayan genelde ev hanımlarının yaptığı temizlik, yemek çocuk bakımı Gibi ev içinde yapılan hizmetler GSYH içinde yer almamaktadır. Bu hizmetler girişimciler aracılığıyla istatistiklere yansıdığında GSYH`ya dâhil edilmektedir. Birçok kişi dikkate alınmayan hizmetler nedeniyle hesaplanan GSYH`nın daha fazla bir değere sahip olduğunu düşünmektedirler (Demir, 2019). 1980`li yıllardan itibaren hızla artan nüfus kırsaldan kente olan göçü arttığı için iş gücünde kadınların rolü restoranlarda, temizlik hizmetlerinde, ücretli çocuk bakımı yapan kreşlerde daha fazla talep edilmektedir. Bu yeni talepler GSYH içinde yer almakta bu hizmetlerin evlerde ücretsiz sağlanması durumunda GSYH`ya ilave edilmemektedir. Dolayısıyla bugünkü GSYH`nın büyüklüğü eskiye göre biraz daha abartılıdır.

2. Nüfustaki hızlı artış ve onun sonucunda ki şehre göç çarpık kentleşme ve işsizliği artırmakta bu durum işgücü piyasasını olumsuz etkilemekte, bu da kayıt dışı istihdamı ortaya çıkarmaktadır (DPT, 2001). Yapılan girişimler yasal olmasına rağmen yetkililere bildirilmeyen kazançlar GSYH`a dâhil edilememektedir. Örneğin bir lokantada çalışan garsonların aldıkları bahşişlerin bir kısmını veya tamamını gelirleri içerisinde göstermedikleri gibi bir market sahibi peşin alışveriş işlemlerini faturaya dâhil etmemekte bu elde edilen kazançlar illegal olmaktadır (Demir, 2019). Gizli ekonomi, saklı ekonomi, kayıt dışı ekonomi, yasa dışı ekonomi, informal sektör, yeraltı ekonomisi, kara ekonomi, nakit ekonomisi, gözlenemeyen ekonomi gibi isimler kullanılmaktadır (DPT, 2001).

3. Kentleşme ve teknolojik ilerlemeye bağlı katma değerli üretimin ve ticari mal ticaretinin anda ekonomik büyümeyi teşvik ederken çevresel kaliteyi bozduğunu göstermektedir (Khan et al., 2021). Teknolojik ilerlemeler doğrultusunda üretim artışı GSYH içerisinde yer alırken çevrede meydana gelen olumsuz değişim değerleri göz ardı edilmektedir ((Segerson, 2017; Demir, 2019). Örneğin, elektrik üretimi yapan bir elektrik şirketi, üretim yaparken doğaya karbondioksit yaymakta olup, kullandığı emek, sermaye ve yakıt için ödeme yapacak, ancak ürettiği kirliliğin maliyetini karşılamayacaktır (Segerson, 2017). Diğer bir örnekte bir fabrika 1.000 ₺ lik ürün üretiyor, karşılığında nehiri kirletmesinin maliyeti 2.000 ₺ ise; bu ekonomide sosyal açıdan 1.000 ₺ kayıp yerine GSYH`da 1.000 ₺ kazanç olarak gösterilmektedir. Çevredeki değişimler önemli olduğu için bu ekonomimizin iyiye gidişinin bir ölçüsü olarak GSYH`nın hesap edilmesinde önemli bir sınırlayıcıdır.

Gelir hesaplamalarında nominal ve reel olmak üzere iki çeşit uygulama vardır (Bakış, 2018).

Nominal (Cari) fiyatlarla GSYH

Hesaplamalarda enflasyonun etkisi gözetilmemekte üretilen mal ve hizmetlerin güncel değerleri üzerine hesaplanmaktadır (Kibritçioğlu, 2013). Mal ve hizmetlerin şu andaki fiyatlarını kullanarak GSYH`yı ölçtüğümüzde, üretilen malların fiziki miktarları aynı kalsa bile fiyatlar artarsa GSYH`da artmaktadır. Örneğin, bir ekonomide bir yılda sadece 2.000 ton şeker ve 3.000 ton çay üretilmiştir. Bu ekonomideki tüm fiyatlar bir sonraki yıl %25 arttığı düşünüldüğünde 2020 yılı için şeker fiyatı 4 ₺/kg iken 2021 yılında 5 ₺`ye, çay fiyatları da 2020 yılı için 20 ₺ iken 2021 yılında 25 ₺`ye yükselmiştir. Aynı miktarda mal üretilmesine rağmen nominal GSYH 2021 yılında 2020 yılının 1,25 katı artmış olacaktır;

2020 yılı için (2.000.000*4) + (3.000.000*20) = 68.000.000 ₺

2021 yılı için (2.000.000*5) + (3.000.000*25) = 85.000.000 ₺

$$\text{Büyüme Oranı} = \frac{\text{Son Yıldaki GSYH} - \text{İlk Yıldaki GSYH}}{\text{İlk Yıldaki GSYH}} * 100$$

$$Büyüme\ Oranı_{2021} = \frac{85.000.000 - 68.000.000}{68.000.000} * 100 = \%25$$ yani

nominal olarak bu ülke %25 büyümüştür.

Reel (Sabit) fiyatlarla

Hesaplamalarda enflasyonun etkisi gözetilmekte olup, üretilen mal ve hizmetlerin güncel değerleri üzerinden değil de baz olarak herhangi bir yıl alınmakta ve o yıla endeksli enflasyon oranından arındırılmış reel artışlar hesaplanmaktadır (Feenstra et al., 2015; Tsatsenko, 2020). Ayrıca bir diğer hesaplamada cari fiyatlarla GSYH`nın o yılın toplam deflatör endeksi değerine oranı ile de hesaplanabilmektedir (Postolati, 2019). Anlaşıldığı üzere reel GSYH`yı hesaplayabilmek için, fiyatları sabit tutarak onu yeniden hesaplamak gerekmektedir. Bu bize ekonomideki gerçek üretimde veya üründe ne kadar bir değişme olduğunu belirleyebilmemizi sağlamaktadır.

Örneğin, bir ekonomide bir yılda sadece 2.000 ton şeker ve 3.000 ton çay üretilmiştir. Bu ekonomideki tüm fiyatlar bir sonraki yıl %25 arttığı düşünüldüğünde 2020 yılı için şeker fiyatı 4 ₺/kg iken 2021 yılında 5 ₺`ye, çay fiyatları da 2020 yılı için 20 ₺ iken 2021 yılında 25 ₺`ye yükselmiştir. Aynı miktarda mal üretildiği için GSYH 2021 yılındaki değer 2020 yılındaki değerin aynısı olmakta bu nedenle reel olarak ekonomik büyüme olmamaktadır.

2020 yılı için (2.000.000*4) + (3.000.000*20) = 68.000.000 ₺

2021 yılı için (2.000.000*4) + (3.000.000*20) = 68.000.000 ₺

$$\text{Büyüme Oranı} = \frac{\text{Son Yıldaki GSYH} - \text{İlk Yıldaki GSYH}}{\text{İlk Yıldaki GSYH}} * 100$$

$$Büyüme\ Oranı_{2021} = \frac{68.000.000 - 68.000.000}{68.000.000} * 100 = \%0$$ yani

GSYH`da artış yoktur. Ekonomik açıdan reel olarak bu ülke büyümemiştir.

Bir başka örnekte Nominal $GSYH_{2020}$ 100 milyar $`dan 2021 yılında 110 milyar $`a yükseldiğini ve bir önceki yıla göre enflasyonun yaklaşık %5 olduğunu varsayalım. Reel fiyatlarla, 2021 yılında GSYH, %5`lik gerçek büyümesini yansıtan yaklaşık 105 milyar $ olacaktır.

Ayrıca bu konuda diğer ifade edilen kavram deflatör olup, bir yıldaki

nominal GSYH`nın değerinin Reel GSYH değerine oranı olarak hesap edilmektedir (Rongping and Yunhong, 2021).

$$Deflatör_{2021}=\frac{Nominal\ GSYH_{2021}}{Reel\ GSYH_{2021}}*100$$

Örneğin 2021 yılında nominal GSYH 3 milyar $ ve reel GSYH 2,7 milyar $ ise $Deflatör_{2021}=\frac{3}{2,7}*100=\%111,1$ olur.

Bir diğer konu ise nominal ve reel faiz formülü olup, şu şekilde gösterilmektedir (TCMB, 2013).

$$Reel\ Faiz\ Oranı_{2021}=(\frac{(1+Nominal\ Faiz\ Oranı_{2021})}{(1+Enflasyon\ Oranı_{2021})}-1)$$

Örneğin 2021 yılı nominal faiz oranı %15 ve enflasyon oranı %5 ise reel faiz oranı %10`a yakın bir değer çıkmaktadır.

$$Reel\ Faiz\ Oranı_{2021}=(\frac{(1+0,15)}{(1+0,05)}-1)=1,095-1=0,095\ yani\ \%9,5$$

olmaktadır.

Ayrıca, Dünya Bankası raporlarında (Worldbank, 2022a) reel GSYH için verileri "sabit" dönemde rapor etmektedir. Dünya Kalkınma Göstergelerinden alınan son GSYH verileri 2010, 2015 ve 2017 yılları baz alınarak reel yapılmaktadır. GSYH için ortak para birimi $ olup, baz yıllarına göre resmi döviz kurları kullanılarak yerel para birimleri dolara dönüştürüldüğü ve ardından ülkeler arasında karşılaştırma yapılmaktadır (Tsatsenko, 2020).

Kişi başına düşen GSYH'ya göre ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleme

Türkiye 2020 yılında bir önceki yıla göre reel olarak yaklaşık %1,8 büyürken, nominal olarak %17 büyüme göstermiştir.

Çizelge 1`de dönemler itibari ile kişi başı nominal GSYH`ya göre ülkelerin gelişmişlik düzeyi verilmiştir.

Çizelge 1. *Kişi Başı Nominal GSYH'ya göre gelişmişlik düzeyi (1990-2019)*

Yıllar	GSYH ($)	Gelişmişlik Düzeyi
1990-1999	GSYH ≤ 999	*Az gelişmiş*
2000-2009	GSYH ≤ 1.499	
2010-2019	GSYH ≤ 7.099	
1990-1999	1.000 ≤ GSYH ≤ 3.499	*Gelişmekte olan*
2000-2009	1.500 ≤ GSYH ≤ 7.499	
2010-2019	7.100 ≤ GSYH ≤11.799	
1990-1999	GSYH ≥3.500	*Gelişmiş*
2000-2009	GSYH ≥7.500	
2010-2019	GSYH ≥11.800	

Kaynak: *Worldbank, 2022b.*

Not: Düşük ve orta gelir grubu az gelişmiş, Orta gelir gelişmekte olan ve orta yüksek gelir ve üzeri gelişmiş ülke olarak gruplandırılmıştır.

Onar yıllık değişim değerleri dikkate alındığında 1990'lı yıllarda az gelişmiş ülkelerde kişi başına nominal GSYH 1.000, 2000'li yıllarda 1.500 ve 2010'lu yıllarda ise 7.100 $'ın altında değer almıştır. 1990'lı yıllarda az gelişmekte olan ülkelerde ortalama kişi başına nominal GSYH 2.500, 2000'li yıllarda 4.500 ve 2010'lu yıllarda ise 9.400 $ civarında olmuştur. 1990'lı yıllarda gelişmiş ülkelerde kişi başına nominal GSYH 3.500, 2000'li yıllarda 7.500 ve 2010'lu yıllarda ise 11.800 $'ın üzerinde değer almıştır. Yani 30 yılda kişi başına nominal GSYH, az gelişmiş ülkelerde 7, gelişmekte olan ülkelerde yaklaşık 4 ve gelişmiş ülkelerde ise 3,5 katına ulaşmıştır. Sonuç olarak enflasyonun etkisi ile daha önceki 10 yıl ile kıyaslandığında önceki dönemle aynı değerlere sahip olunması durumunda gelişmiş ülke, gelişmekte olan ülkeye, gelişmekte olan ülke ise az gelişmiş ülke kategorisine girmektedir.

Çizelge 2'de 2020 yılı itibari ile kişi başı nominal GSYH'ya göre ülkelerin gelişmişlik düzeyi verilmiştir.

Çizelge 2. *2020 Yılı Nominal GSYH'sı En Yüksek Yirmi Ülkenin Kişi Başı Nominal GSYH'sı ve 2010-2019 Yılı Gelişmişlik Düzeyi Rakamlarına göre Gelişmişlik Düzeyleri*

Sıra	Ülkeler	GSYH (Milyon $)	Kişi Başı Yıllık Nominal Gelir ($)	Gelişmişlik Düzeyi
1	ABD	20.953.030	63.593	Gelişmiş
2	Çin	14.722.731	10.435	Gelişmekte olan
3	Japonya	5.057.759	40.193	Gelişmiş
4	Almanya	3.846.414	46.208	Gelişmiş
5	Ingiltere	2.759.804	41.059	Gelişmiş
6	Hindistan	2.660.245	1.928	Az Gelişmiş
7	Fransa	2.630.318	39.030	Gelişmiş
8	Italya	1.888.709	31.714	Gelişmiş
9	Kanada	1.645.423	43.295	Gelişmiş

10	Güney Kore	1.637.896	31.631	Gelişmiş
11	Rusya	1.483.498	10.127	Gelişmekte olan
12	Brezilya	1.444.733	6.797	Az Gelismis
13	Avustralya	1.327.836	51.693	Gelismis
14	Ispanya	1.281.485	27.063	Gelismis
15	Meksika	1.073.916	8.329	Gelismekte olan
16	Endonezya	1.058.424	3.870	Az Gelismis
17	Isvicre	752.248	87.097	Gelismis
18	Türkiye	719.955	8.536	Gelişmekte olan
19	Suudi Arabistan	700.118	20.110	Gelismis
20	Polonya	596.624	15.721	Gelismis
	Dünya	84.746.779	10.919	Gelismekte olan

Kaynak: *Worldbank, 2022b.*

Kişi başına GSYH 7.099 $`dan düşük olan ülkeler az gelişmiş, 7.100-11.799 $ arası olanlar gelişmekte olan ve GSYH 11.800 $ ve üzerinde olan ülkeler gelişmiş ülkeler olarak dikkate alındığında Endonezya, Hindistan ve Brezilya az gelişmiş ülke olurken, Çin, Rusya, Meksika ve Türkiye gelişmekte olan ülke grubunda yer almakta ve ABD, Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Kanada, Güney Kore, Avustralya, İspanya, İsviçre, Suudi Arabistan ve Polonya gelişmiş ülkeler statüsünde yer almaktadır.

GSYH'nın sektörlere göre dağılmasına göre ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleme

Bugün GSYH içinde tarımın payı ülkelerin gelişmişlik düzeyini göstermekte olup, sektörler arasındaki kaynaşma artıkça sektörlerdeki gelişmeye paralel olarak kalkınma sağlanmaktadır. GSYH içinde tarımın payı gelişmiş ülkelerde %5`in altında seyrederken, sanayinin payı %20 'lerde, hizmetlerin payı ise %65`ler düzeyindedir. Gelişmekte olan ülkelerde tarımın payı %5-20 aralığında seyrederken, hizmetlerin payı %60`ların altına inmektedir. Az gelişmiş ülkelerde ise tarımın payı %20`lerin üzerine çıkarken, hizmetlerin payı %50`lere inmektedir (Worldbank, 2022b).

Çizelge 3`te bazı ülkelerin 2020 GSYH`nın sektörlere göre dağılımı verilmiştir.

Cizelge 3. *GSYH'nın sektörlere göre dağılımı (%)*

Sıra	Ülke	Tarım	Sanayi	İmalat	Hizmetler	Gelişmişlik Düzevi
1	Afganistan	24	14	7	55	Az Gelişmiş
2	Azerbaycan	7	52	5	36	Gelişmekte olan
3	Brezilya	7	19	10	64	Gelismekte olan
4	Cin	7	12	27	54	Gelismekte olan
5	Finlandiya	2	24	14	60	Gelismis
6	Fransa	2	17	10	71	Gelismis
7	Hindistan	15	23	11	51	Gelismekte olan
8	Etiyopya	34	25	6	35	Az Gelişmiş
9	Iran	9	30	12	49	Gelismekte olan
10	Irak	3	54	2	41	Gelismekte olan
11	Israil	1	20	12	67	Gelismis
12	Italya	2	22	15	61	Gelismis
13	Japonya	1	29	21	49	Gelismis

14	Kenya	34	16	8	42	Az Gelismis
15	G. Kore	2	35	10	53	Gelişmiş
16	Kuveyt	0	61	8	31	Gelismis
17	Türkiye	6	29	11	54	Gelismekte olan
18	Nijer	40	16	6	38	Gelismis
19	Polonya	2	30	18	50	Gelismis
20	Rusya	3	32	12	53	Gelişmiş
21	Ispanya	3	22	13	62	Gelismis
22	Sudan	40	2	9	49	Az Gelismis
23	İsveç	1	23	14	62	Gelişmiş
24	İsviçre	1	25	18	56	Gelişmiş
25	Ukrayna	1	47	9	43	Gelişmekte olan
26	ABD	1	18	11	70	Gelişmiş
27	Düşük gelir	29	22	9	40	Gelişmemiş
28	Düsük orta gelir	15	25	15	45	Gelismekte olan
29	Yüksek orta gelir	6	28	16	50	Gelismis
30	Yüksek gelir	1	23	14	62	Gelişmiş
	Dünya	3	26	16	55	Gelişmiş

Kaynak: *Worldbank, 2022b.*

Çizelgede kırmızı renkle verilen ülkeler dikkate alındığında Irak ve Ukrayna GSYH`da tarımın payı %5 in altında olmasına rağmen hizmetlerin payı %50`nin altına düştüğü için gelişmekte olan ülkeler grubunda yer almışlardır. Japonya, Polonya, Rusya ve İsviçre hizmetlerin payı %50`ler civarında olmasına rağmen sanayi ve imalat sanayilerindeki toplam pay %50`lere yaklaştığı için gelişmiş ülkeler grubunda kendilerine yer bulmuşlardır.

Çizelge 4`te düzey 2 sınıflandırmasına göre 2015-2020 yıllarında $ olarak GSYH`nın sektörlere göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4. *2015-2020 Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla ($)*

Kod*	**Bölgeler ve İlleri**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
TR10	**İstanbul**	**18.478**	**18.232**	**17.897**	**16.317**	**15.272**	**13.914**
TR21	**Tekirdağ, Edirne, Kırklareli**	**12.622**	**12.622**	**12.414**	**11.547**	**10.922**	**10.470**
TR22	Balıkesir, Çanakkale	9.633	9.822	9.418	8.706	8.289	8.160
TR31	**İzmir**	**12.399**	**12.536**	**12.397**	**11.645**	10.655	9.945
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	9.596	9.531	9.193	8.597	8.173	7.259
TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Usak	9.053	9.169	9.001	8.275	7.772	7.440
TR41	**Bursa, Eskişehir, Bilecik**	**12.424**	**12.163**	**11.964**	**11.213**	10.237	9.385
TR42	**Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova**	**14.261**	**13.719**	**13.757**	**12.939**	**11.518**	**11.044**
TR51	**Ankara**	**15.346**	**15.602**	**14.573**	**12.912**	**12.525**	**12.130**
TR52	Konya, Karaman	8.849	8.710	8.454	7.724	7.295	7.084
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	**11.805**	10.467	10.297	10.207	9.917	7.163
TR62	Adana, Mersin	8.287	8.359	7.999	7.233	6.992	6.781

TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	6.739	6.847	6.768	6.291	5.680	5.399
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırsehir	7.990	7.695	7.541	6.873	6.434	6.162
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	8.547	8.584	8.148	7.279	6.885	6.718
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	8.042	7.898	8.131	7.559	6.388	6.238
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	8.059	8.066	7.559	6.666	6.445	6.597
TR83	Samsun, Tokat, Corum, Amasya	7.325	7.255	6.861	5.949	5.731	5.530
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüshane	8.030	7.466	7.128	6.289	6.171	5.876
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	7.105	7.278	7.110	6.281	6.028	5.960
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	4.731	4.879	4.744	4.200	4.103	4.218
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	6.569	6.596	6.491	5.758	5.534	5.545
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	4.217	4.337	4.251	3.890	3.812	3.686
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	7.190	6.998	6.819	6.386	5.952	6.026
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	4.681	4.538	4.356	3.780	3.591	3.332
TRC3	Mardin, Batman, Sırnak, Siirt	5.211	5.130	5.290	4.853	4.736	4.536
TR	**Türkiye**	**11.085**	**10.964**	**10.696**	**9.793**	**9.208**	**8.598**

Kaynak: *TÜİK, 2022.*

Kod*: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (Düzey 2)

Not: 2020 yılı için 8598$= 60.537 ₺

Dikkat edilirse 2015-2020 yıllarında Türkiye`nin kişi başına GSYH`sı gelişmişlik düzeyinden uzaklaşarak gelişmekte olan ülke kategorisinde kendisine yer bulmuştur. TR10-İstanbul, TR21-Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, TR31-İzmir, TR41-Bursa, Eskişehir, Bilecik TR42-Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova, TR51-Ankara ve TR61-Antalya, Isparta ve Burdur Düzey 2 bölgeleri 11.800 $`ın üzerinde kişi başına geliri sahip olduğu için gelişmişlik düzeyine sahip bölgelerdir. Kişi başına GSYH`sı 3.300-3.700 $ ile en düşük olan bölgeler TRC2-Şanlıurfa, Diyarbakır ve TRB2-Van, Muş, Bitlis, Hakkâri illerini içeren bölgelerdir

Çizelge 5`te düzey 2 sınıflandırmasına göre GSYH`nın sektörlere göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 5. *2020 Yılı GSYH'nın Sektörlere Göre Dağılımı*

Kod	Üretim Değeri (Milyar ₺)					Üretim Payı (%)				Kişi Başına GSYH (1000 ₺)
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Net Vergi	GSYH	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Net Vergi	
TR10	**2,00**	**270,91**	**1.076,00**	**168,43**	**1.517,32**	**0,13**	**17,85**	**70,91**	**11,10**	**98,13**
TR21	**10,20**	**57,42**	**53,00**	**15,06**	**135,69**	**7,52**	**42,32**	**39,06**	**11,10**	**73,32**
TR22	14,34	23,93	52,45	11,33	102,04	14,05	23,45	51,40	11,10	57,27
TR31	14,17	83,83	174,67	34,05	306,71	4,62	27,33	56,95	11,10	69,79
TR32	21,72	32,96	88,23	17,85	160,76	13,51	20,51	54,88	11,10	50,86
TR33	24,06	56,81	64,71	18,18	163,76	14,69	34,69	39,52	11,10	52,26
TR41	13,61	108,64	123,62	30,70	276,57	4,92	39,28	44,70	11,10	65,70
TR42	**9,91**	**124,77**	**141,39**	**34,47**	**310,55**	**3,19**	**40,18**	**45,53**	**11,10**	**77,13**
TR51	**8,84**	**83,02**	**337,16**	**53,57**	**482,59**	**1,83**	**17,20**	**69,87**	**11,10**	**85,21**
TR52	23,86	29,74	57,03	13,81	124,45	19,17	23,90	45,83	11,10	49,68
TR61	20,31	20,65	104,35	18,14	163,46	12,43	12,63	63,84	11,10	50,21
TR62	20,17	38,01	115,95	21,74	195,87	10,30	19,40	59,20	11,10	47,46
TR63	10,92	36,83	65,40	14,13	127,27	8,58	28,94	51,38	11,10	37,70
TR71	15,20	12,33	34,55	7,75	69,84	21,76	17,66	49,48	11,10	43,33
TR72	12,56	30,68	60,70	12,98	116,91	10,74	26,24	51,92	11,10	47,21
TR81	3,35	14,04	23,15	5,06	45,60	7,34	30,80	50,77	11,10	44,11
TR82	6,9	7,13	18,56	4,07	36,66	18,82	19,46	50,61	11,10	46,68
TR83	18,46	16,91	62,37	12,21	109,96	16,79	15,38	56,72	11,10	39,00
TR90	14,76	17,84	66, 11	12,32	111,02	7,95	13,42	67,53	11,10	41,46
TRA1	8,15	6,75	25,31	5,01	45,24	17,41	16,47	55,01	11,10	42,10
TRA2	10,33	1,26	17,93	3,69	33,20	14,18	16,90	57,82	11,10	29,70
TRB1	8,41	9,25	43,32	7,62	68,60	12,26	13,49	63,15	11,10	38,99
TRB2	10,42	2,53	37,42	6,29	56,66	18,40	4,46	66,04	11,10	25,85
TRC1	8,06	44,65	55,05	13,46	121,22	6,65	36,83	45,42	11,10	42,14
TRC2	17,55	9,10	53,94	10,06	90,65	19,36	10,04	59,50	11,10	23,25
TRC3	8,91	9,17	47,93	8,24	74,27	12,00	12,35	64,55	11,10	31,39
TR	**337,16**	**1.149,18**	**3.000,32**	**560,23**	**5.047,88**	**6,68**	**22,77**	**59,45**	**11,10**	**60,36**

Kaynak: *TÜİK, 2022.*

Not: Net Vergi= Vergi-Sübvansiyon

Not: 2020 yılı için 12 aylık ortalamaya göre 1$= 7,0527 ₺

Gelişmişlik düzeyine sahip bölgelerde tarımın payı genel itibariyle %5 in altında iken yalnızca TR21-Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, %7,52'dir. Sanayinin payı %40'ların üzerinde ve hizmetlerin payı %45'lerin üzerindedir TR-10 İstanbul ve TR-51 Ankara'da hizmetlerin payı net vergi hesabına rağmen %70'ler civarında ve sanayi %17-18'lerdedir. TÜİK (2022) iller bazında daha detaylı incelendiğinde kişi başına GSYH

98.130 ₺ (13.914 $) ile en yüksek olduğu il İstanbul olup, sektörlere göre dağılımda %11,10 vergi gelirine rağmen %0,13 tarım, %17,85 sanayi ve %70,91 hizmetler oranına sahiptir. İstanbul ilini 95.670 ₺ (13.565 $) kişi başı geliri ile TR-42 düzey bölgesi illerinden Kocaeli ili takip etmekte GSYH`nın sektörlere göre dağılımı ise %1,01 tarım, %41,78 sanayi ve %46,10 hizmetlerdir. TR-42 düzey bölgesi illerinden GSYH`ya daha fazla katkı sağlayan kişi başına gelir 65-66 bin ₺ (10.000 $) olan iller Bolu ve Yalova`dır. Kocaeli ilini 85.210 ₺ (12.082 $) yıllık kişi başı gelir ile TR-51 düzey bölgesi ili Ankara`dır. Ankara ilini 83.520 ₺ (11.842 $) ile TR-21 illerinden Tekirdağ ili takip etmektedir. Tekirdağ ilini 70.620 ₺ (10.003 $) ile TR-41 illerinden Bilecik ili takip etmektedir. Bu düzey bölgesinin diğer önemli iki ili Eskişehir ve Bursa illeri olup kişi başı gelir 65 bin ₺ (10.000 $) civarındadır. TRC2 düzey bölgesi illerinden Şanlıurfa ili kişi başına GSYH`sı 20.220 ₺ (2.867 $) ile en düşük olup, bu bölgedeki diğer il olan Diyarbakır`da 26.250 ₺ (3.807 $) iken Şanlıurfa ilini ve TRA-2 düzey illerinden Ağrı 21.375 ₺ (3.031 $) ve TRB2 düzeyi illerinden Van 21.980 ₺ (3.117 $) ile takip etmektedir. Dikkat edilirse en az gelişmişlik düzeyine sahip bölgelerde tarımın payı net vergi hesabına rağmen %20`ler civarında ve sanayinin payı %10`ların altındadır. Bu çalışmada öne çıkan sonuç tarımsal ürünlerin katma değeri yüksek ürünlere dönüştüren (imalat sanayisini geliştiren) iller gelişmişlik düzeyine sahiptir. Bu nedenle kişi başına gelir düzeyi düşük olan bölgelerde teknolojik ilerlemeler altında imalat sanayinin geliştirilmesi ile ilçe bazında kişi başına gelir artışı sağlanabilir.

Kaynaklar

Akalın, G. ve Akalın, U.S., 2020. Milli Gelir Hesapları. Temel Makroiktisadi Göstergeler. Akalın, U.S. (Ed.). Astana Yayınları.

Banerjee, O., Cicowiez, M., Vargas, R., Obst, C., Cala, J.R., Alvarez-Espinosa, A.C., ... & Meneses, D.S., 2021. Gross Domestic Product Alone Provides Misleading Policy Guidance for Post-Conflict Land Use Trajectories in Colombia. Ecological Economics, 182, 106929. doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106929. Erişim Tarihi: 09.03.2022.

Bakış, O., 2018. Yeni GSYH Serilerinin Getirdiği Farklılıklar ve Sorunlar. Marmara İktisat Dergisi, 2(1): 15-42.

Çinko, L. ve Balcı, A. 2022. Bankaların Kredi Büyümesinin GSYİH'ye Olan Etkisinin Sektör Bazlı İncelenmesi: Türkiye için Ekonometrik Bir Analiz. Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, 4(1): 16-33.

Demir, N., 2019. Ulusal İstatistiklerle İlgili Gerçekler. Genel Ekonomi Ders Notları12. Bölüm. Ed. Yavuz, F., Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü. https://avesis.atauni.edu.tr/fyavuz/dokumanlar. Erişim Tarihi: 10.03.2022.

DPT, 2001. Kayıt Dışı Ekonomi. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Devlet Planlama Teşkilatı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_KayitdisiEkonomioik614.pdf. Erişim Tarihi: 10.03.2022.

Feenstra, R.C., Inklaar, R. and Timmer, M.P., 2015. The Next Generation of the Penn World Table. American Economic Review, 105(10): 3150-3182.

Khan, I., Hou, F., Le H.P. and Ali S.A., 2021. Do Natural Resources, Urbanization, and Value-Adding Manufacturing Affect Environmental Quality? Evidence from the Top Ten Manufacturing Countries. Resources Policy 72: 102109. Doi: 10.1007/s11356-021-16368-y.

Kibritçioğlu, A., 2013. Türkiye'nin Gayrisafi Yurtiçi Hasılası 2002-2012'de Ne Kadar Büyüdü? İktisat ve Toplum 33-34: 7-17.

Özsoy, C.E. ve Tosunoğlu, B.T., 2017. GSYH'nin Ötesi: Ekonomik Gelişmenin Ölçümünde Alternatif Metrikler. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26(1): 285-301.

Polasky, S., Bryant, B., Hawthorne, P., Johnson, J., Keeler, B. and Pennington, D., 2015. Inclusive Wealth as a Metric of Sustainable Development. Annual Review of Environment and Resources, 40: 445-466.

Postolati, V., 2019. Determination of Tariff Limits for Energy and Material Resources Using National Accounts Data. American Journal of Management Science and Engineering, 4(1): 8-16.

Rongping, L. and Yunhong, H., 2021. Evaluation and Analysis of Industrial Technology Innovation Efficiency in Hebei Province. In 2021 IEEE Asia-Paci-

fic Conference on Image Processing, Electronics and Computers (IPEC) (pp. 525-528).

Segerson, K., 2017. Valuing Environmental Goods and Services: An Economic Perspective. In A Primer On Nonmarket Valuation. Second Edition., Volume 13, pp. 1-25. Ed. Champ, P.A., Boyle, K.J. and Brown, T.C., Springer, Dordrecht.

Tsatsenko, N.,2020. SME Development, Economic Growth and Structural Change: Evidence From Ghana and South Africa. Journal of Agriculture and Environment, 2(14): 1-13, doi:.23649/jae.2020.2.14.7.

TCMB, 2013. Enflasyon ve Fiyat İstikrarı. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/06084069-3751-44a3-ba98-fc5a65b908ba/Enflasyon_FiyatIstikrari.pdf?MOD=AJPERES. Erişim Tarihi: 09.03.2022.

TÜİK, 2022. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Enflasyon ve Fiyat Endeksleri https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=enflasyon-ve-fiyat-106&dil=1. Erişim Tarihi: 10.03.2022.

Worldbank, 2022a . What is the Difference Between Current and Constant Data? https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/114942-what-is-the-difference-between-current-and-constan. Accessed Date: 10.03.2022.

Worldbank, 2022b. World Bank National Accounts Data, and OECD National Accounts Data Files. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD. Accessed Date: 10.05.2022.